

Nahorians'kyi, Antonii Iv.
Okh, ne liuby dvokh!

ОХ! НЕ ЛЮБИ ДВОХ!

ОПЕРЕТА В 3-ОХ ДІЯХ.

НАПИСАВ

АНТОНІЙ ІВ. НАГОРЯНСЬКИЙ.

Ціна 25 цнт.

1915

З друкарні „Свободи", 83 Grand St.,

Jersey City, N. J.

ОХ! НЕ ЛЮБИ ДВОХ!

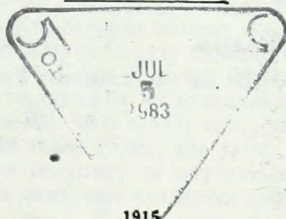
ОПЕРЕТА В 3-ОХ ДІЯХ.

НАПИСАВ

АНТОНІЙ ІВ. НАГОРЯНСЬКИЙ.

Ціна 25 центів.

1915.
З друкарні „Свободи“, 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

ОСОБИ:

Максим Дурінь — христіянин.

Катерина — його жінка.

Юрко — їх син.

Марцуня — їх дочка.

Іван — любовник Марцуні.

Олекса — вуйко Івана.

Климко — мельник.

Гандзя — сусідка Максима.

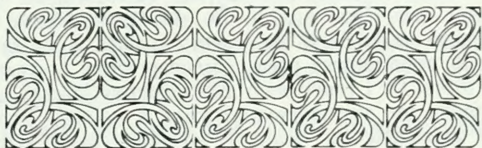
Герш — арендар.

Хаскель — його син.

Парася — пістунка.

Жандарм.

Діє ся на галицькій Руси.

ДІЯ І.

(Вільне місце. — Заслона підносить ся входить Максим з папером в руці, горбатий і смаглявого лиця).

Ява 1.

Максим. Вжем ся постарів і свої зуби зїв, а щем того не чув, щоби хтось приповів, щоби один з другого дер послїдну дранку або питачину з плечий, а нині так є: Завинив податку щось кілька корон, а вже посилають із суду до мене якогось безносого шевця і той без суду, без права, приходить до моєї хати, не питає ся, чи маю кавалок хлїба, чи не маю, чи їм що, чи з голоду схну, чи маю в що одягнутись, чи голий ходжу, але тягне, що під руки попаде, чи подушку, чи яку хотьби і подерту лахманину, та каже єще заплатити собі якоїсь екзикуції пять нових. Я вже грішний думаю собі: Дам тобі, не тілько пять нових, але не пожалую додати і більше лише купи собі шнурок. Але як

ти випєш горівки, або скуриш кабаноса, то таки серце мене буде боліти. Бо моя дитина вяне без кусника хліба і їсть не солені бараболї, а ти лотре, драбе, голошитко рвеш з мене печінку і пускаєш на вітер. От і тепер маю якесь письмо із суду. Або я знаю, що тут написано? коли я сліпий. Виджу, що сорокатїє ся папір, і понакручували якимсь чорним дехтем то сюди то туди як пес хвостом, але що тут написано і о що їм розходить ся, то і очи менї вибери, так не буду знати. (Входить Олекса).

Ява 2.

Максим і Олекса.

Максим. Подивіть ся Олексо на сей платок! Що вони в мене хочуть?

Олекса (бере до рук і читає). Везванє! Сонд повятови в Будачу взива Максима Дурня, аби дня 15. мая о ґодзінє усмей пшед полуднєм ставіл сє в тутейшем сондзє. В пшецівним разє карани зостанє ґживноу од 5—10 корон, люб теж в замяне арешту ведлуґ § 410. — Справа пшеслуханя! — Будаче, дня 9. мая 1908. — Ц. к. Сонд повятови в Будачу.

Максим. Тьфу! А вони якого лиха хочуть у мене? Показились, чи що! Два когути чубились коло моїх воріт, а я подивив ся через вікно, а вже тягнуть мене в якісь безвісти, де єще і нога моя нїколи не була.

Олекса. Не знаю, що вони тут хочуть, бо я на параґрафах не розумію ся. Може то і цїлком инакша річ як ви собі представляєте. Найлїпше зроби-

те, як підете до адвоката, то він вже вам витолкує о що тут розходить ся.

Максим. До такого деруна аби з мене шкіру дер? Абож я не маю своїх дітий, але буду чужі черева розпихати?

Олекса. Як хочете. Вас до того ніхто не силує.

Максим. Не силує, бо я не дурний давати такому неробови кров свою висисати. Він бомкне пару слів щось собі під носом, а ти дурний хлопе плати за гоцки. Най дітька зїсть! Най працює так як я! Най не херіє і не пухне до полудня, але най бере ціп в руки і не спускаєть ся на якісь дурнички. Він хоче жити мантов, а ти нищ свою працю тай годуй його як бика! — Тьфу! та то треба на тото дати собі голову обголити і пірєм затикати!

Олекса. Говорите як мала дитина. Абож він тілько літ мучив ся в школї, аби ціпом махав?

Максим. Як не хоче ціпом махати, то най іде пси бити! Най не псує дурно хлїб!

Олекса. І пси не можемо всї бити. От видите! — Я потребую чобота, мусить швець бути: ви ставите хату, потребуєте вікон і дверий, ідете до столяра; инший знов потребує чогось иншого, іде також до відповідного для себе фаховця і так кождий ремісник мусить бути, бо один не може все розуміти, що йому потреба.

Максим. Або він який ремісник? Хиба такий, що зганяє мухи з паперу, а в суді уміє добре писком тріпотати.

Олекса. Най буде і так, але ви і того не знаєте.

Максим. Не знаю, бо я того не хочу знати. Не хочу бути брехуном і не хочу трясти ся над папером як жид над пархами.

Олекса. З вас Максиме якийсь дуже великий дивак. Я вас мав за мудрого чоловіка, а ви щось таке говорите, з чого і найменьша дитина сьміялаби ся.

Максим. Та я не маю нічо против того, лише не люблю як хтось робить по тандитному. На що менї було аж вам давати читати, коли моя дитина могла би була прочитати менї. А що він зфушерував і зробив лише згониско з сьвятого письма, то я тому не винен. Най би був писав помало як Бог приказав, то і добре би було. Де ви виділи, щоби з поквапної роботи хто що добре зробив?

Олекса. Таж ваше письмо не писав адвокат, але судовий якийсь.

Максим. Або судовий походить з иньшої пачки? Чи ваш тютюн за тринайцять, а мій за чотири, то не з одної фабрики? — Все одно! Чи сей, чи той, то вони всї на одно копито натягнені і знають ся межи собою як лисі конї. (Входить Марцуня).

Ява 3.

Тії і Марцуня.

Марцуня (до Максима). Ходіть тату бо хтось прийшов до нас.

Максим. Хто прийшов? Злодій, чи циган, чи гайдамака, чи який обдертусь, чи може який опшубийник? — Можеш сказати!

Марцуня. Ходіть до хати, то будете видіти.

Максим. Прийшов хтось, тай взяв щось. Забулам ся запитати, чого свищеш коло хати. Таке саме і твоє. Та не знаєш хто прийшов, чи сука чи пес?

Марцуня. О той во... Ой-йой-йой!... Якось не можу нагадати собі...

Максим. Той, що йому імя нема: — правда? Подивіть ся люди яке дурне телє! — Прийшов з довгим хвостом пес і вона не знає як він називає ся: чи босий, чи борух чи фідусь чи брисько. Тьфу з таким дурним розумом!

Олекса. Ідіть, ідіть, може там якась важна річ і хтось конче вас потребує.

Максим. Не пійду, аж поки не скаже хто.

Марцуня (шепче Максимови до уха, а потім голосно). Вже знаєте хто?

Максим. Скажи, що мене дома нема.

Марцуня. Я того не скажу.

Максим. Та чому?

Марцуня. Бо я казала, що ви по дворі крутите ся.

Максим. А твій розум де? А ти не знаєш, що я такі гостї люблю як сїль в оцї, а кольку в боцї?

Марцуня. Псст! — Та чого так кричите на цїлий писок?

Максим. Бо не люблю, хто умре а дивить ся. Шепчеш до мене по злодійськи як рак, якби то щось було краденого. Чиж не можеш сказати? — Ходіть, бо приїхали до вас з міста два голоїдники

і просять вас на весілля, бо хотять, щобисьте їм якого дітька з великими рогами впхали до кишені!

Марцуня (нетерпеливо). Та ходіть скоро, бо там чекають на вас!

Максим. А як чекають, то що? Сметана чей не встоїть ся їм на голові. Не хочуть чекати, то най собі ідуть з Богом! Я без таких гостий можу обійти ся! — Тьфу! Де який дітько вирветь ся, а все лїзе до мене за грішми! Показились люди, чи що! — Люди добрі! Таж в мене нема керниці на гроші. Що хочете від мене! (Входить Катерина).

Ява 4.

Тії і Катерина.

Катерина. То кілько за тобою разів маю посилати!

Максим. Іди, я зараз приходжу.

Катерина. А ходивбись вже куда коні крадені — драбе собачий! — Аби тобі вже дороги не стало, ні в зад, ні в перед! Ото допіро з таким чортом вийти на лад!...

Максим (співає):

Жінко Катерино!
Радбим знати се,
Чого так не терпиш
Ти мене усе?
Чи я гроші пропиваю,
Чи я тебе побиваю, —
За що мя клинеш
І нелюбом звеш?

Катерина. Видите Олексю? Я з ним все таке маю. Такий чоловік загонистий, що роби з ним що хочеш. Ніколи він не знає так заговорити як чоловік, лише рубає писком як сокирою. Його вся бесіда та так само якби мене хто молотом бив по голові, а його спів, то мене аж по кишках поре.

Олекса. Може вони і рацію мають! Хто може знати?

Максим. То така рація: Моя жінка любить лише балї. Прийдуть які сьвята або празники, то запрошує до себе всї пси, всї коти, всї медведї, всї кози, ба навіть і свинї, що зїли би чорну гору, а ти бігай коло них як той літавець або і швець. Дух сьвятий при нас хрещених і зноси коновками горівку і фірами хліб, бо вона любить геритикі. Вся тота дичина як позлазить ся до моєї хати, то ратунку нема. Чоловіка зїла би з руками і ногами. А з помежи всїх то найгірше докучають менї свинї. То така біда пожерлива, така їдовита і все голодна, що і надивитись не мож. Понакладай цїлі стоси як гори на стіл, а вони перші зараз наставляють своє рило і халасть, халасть, халасть і дивись вже нема нїчого на столї. Обдирай знов на собі чупер, знов бігай сюди і туди, щоб кождому позатикав горла, бо инакше то станеш сьміхом і ще гірше для тебе. А хто таке видів? А де таке є?

Катерина (перериваючи). Подивіть ся, що так плете як з малїгни сам не знає що!

Максим. Не перебивай менї най докінчу. Потому будеш своє говорити. (До Олекси). З кождою вона мусить бути добра, бо з одною пійде на горівку, другій скаже Слава Ісусу Христу, до третої

піде за сірником, а до четвертої за солию або за перцем і такі вона має викрутаси.

Катерина. Послухайте його бесіди і запитаю ся вас: Має він розум? От так, як я дурну дутку.

Максим. Більше у мене в чоботі розуму, як у твоїй голові. Але буду я видіти до чого твій розум доведе . (Максим і Катерина виходять).

Олекса. Іду і я за вами. (Виходитъ).

Марцуня (сама). Дякувати Богу маю хлопців на вибір. Господи! Кождий пхає ся до мене і хотів би зі мною женитись. Найбільше докучає мені Іван. Хоть він рослий парубок і не поганий, але не могу з ним вязати своє серце, бо не знаю як ся еще стане зі мною. Як не посватає мене дяк, тоді Іван буде мій. (Входить Іван).

Ява 5.

Марцуня і Іван.

Іван. Єще з далека побачив, що стоїтъ мила, так прибіг, щоби потішитись нею.

Марцуня. Не мила, не мила, бо за ню мати помила.

Іван. Як не мила, то най буде люба.

Марцуня. І люба то не твоя. Бо твоя люба скочила вчера з дуба.

Іван. Ах як ти змарніла моя ластівочко!... (Хоче поцілувати).

Марцуня. Вара від мене! Ти гадаєш що ти коло Олени стоїш? Не думай собі що я Олена!

Іван. Скажи менї Марцуню, що я тобі злого учинив, що так загнївалась, що і дивитись на мене не хочеш?

Марцуня. Відчіпи ся Іване! Чи мало дівчат є на сьвітї, а лиш мене одну видиш? Таж я тобі не присягалась, що мене нудиш і нудиш!

Іван. Ой Марцуню, Марцуню!... Ти як би знала як я тебе щиро люблю, то певно не смутилабись так мене. Вір менї моя голубочко...

Марцуня (перериваючи). Не називай мене голубочкою, бо ти знаєш, що я не для тебе, а ти не для мене.

Іван. Та чому?

Марцуня. Бо я бідна дівчина, а твої родичі нюхають лише за маєтком великим.

Іван. Абож то на них сьвіт стоїть? Таж я тобі вже давно казав, що ти мусиш моєю бути, бо я тебе люблю; а люблю так, що навіть в огонь скочивбим за тобою.

Марцуня. Ти як бачу, много вже розговорив ся, а я того не люблю. От лїпше пійди троха до Олени, бо готова сказати, що я тебе до себе відмовляю.

Іван. Ти все любиш лише з мене сьміяти ся! Чи не знаєш як я Олену люблю, а як тебе?

Марцуня. А хто хоче знати кого серце лїпше любить. Приходиш до мене, то кажеш, що мене любиш; а приходиш до другої, то другу і так кождій пускаєш якогось тумана, щоби лише мав розривку для себе. Єсли Олени не любиш, то для

чого вона все до вас бігає і з сестрою водить ся? Щось в тім мусить бути!...

Іван. Та що мені з Олени, як вона мені не до серця?

Марцуня. За те маєток до серця.

Іван. Ет! що мені з маєтку?... Але скажи мені Марцуню, чи ти мене любиш?

Марцуня. А тобі нащо тото знати?

Іван. От так!...

Марцуня. Обійди ся як можеш! Ти якби все знав, щебись ся скоро постарів! а тоді і Олена згорділаб тобою.

Іван. Жартуй собі здоровенька, а в моїм серци тяжко як камінь... (Співає):

Зіронька мила ти мені,
Одна потіха ти моя;
Чому-ж так тяжко все тобі,
Сказать серденьку — люблю тя.

Марцуня.

Не скажу нікому в кім моя люба,
Хто серцю миленький, миленький мені;
Бо серцю потому лишить ся туга,
Як найде миленький, милійшу собі.

Іван.

Не бій ся мила того,
Во вік будеш моя!
Не зраджу серця твого,
Бо ти мені одна.

Марцуня.

Такої не скажу того я,
Моли і нудь о то!
Бо той і в кім моя люба,
Не буде знав ніхто.

Іван.

Ох! любко, голубко! — серденько моє! —
Щиренько я люблю тебе!
Ти серцю миленька, як тая зіронька, —
А смутиш серденько мене.

Марцуня.

Якбись вірно полюбив мене і я тебе...
Якбись других не любив, любив одну мене,
Я бим була як голубка все для тебе, все —
І полюбилабим тя щиро над своє жите.

Іван. Чи то правда Марцуню, що з тобою хоче женитись якийсь дяк?

Марцуня. А ти де тото чув?

Іван. Вчера в селї о тім говорили.

Марцуня. Я нїчого о тім не знаю.

Іван. Кажуть, що то дуже чоловік маючий і мудра голова, лише зле, що вдовець.

Марцуня. Або що то шкодить? Най би був вдовець, чи молодець, коби до серця був любець.

Іван. І ти би Марцуню ішла за вдівця?

Марцуня. Або що?

Іван. Та люди кажуть — посивію як вівця, а не пійду за вдівця.

Марцуня. Та най вони собі кажуть! а ябим так зробила як мені добре. (Чути кроки). От вже хтось іде за мною. — Бувай здоров! (Виходить, входить Максим).

Ява 6.

Іван і Максим.

Максим. А ти Іване чого стоїш як чіп? Коли любиш мою дочку, то іди до хати! Може якось знюхаєтесь обоє!

Іван (жартобливо). Я бою ся, щоби єще хто ноги не поломив.

Максим. Ото дурний цап! А ти не знаєш, що дівчина то так як коршма? — До неї може ходити і сліпий і кривий, і глухий, і навіджений, і бісноватий! Ба навіть — кривобедрий, безносий, загульковатий, здричий, запливаний і безязикий.

Іван. Ви таки добре кажете татуню! — дай Вам Боже здоровлє за тоє! (цілує в руку і виходить).

Максим. Пий здоров сину! та не кажи нікому десь був!

Максим (сам). Розкудкудакалась моя баба, аж мусів з хати уступитись, а той дурний туман гадає, що як оженить ся, то вже буде мід лизав! — Та то мозола на ціле житє! — Та то така міль гризуща, що Боже заховай всіх людий, і мене грішного во віки віков амінь! — Та ти дурний тумане гадаєш, що дівчина або жінка — цукерок? — Чекай! — ожениш ся, то будеш знав! Будеш плакати в гіркі кулаки, бо вона тобі очи твої ви-

солить! — Я не такий як ти дурний цапе волоский! Я знаю від себе і до себе, а ще з бабою не можу вийти на лад! — Одна баба перевернула би ціле пекло до гори коренем! Її писок то так все ходить як на сьрубах, або який вітрак! Ніч і день буде траскотіти як терлиця. Боже прости гріха, щоби лише на її вийшло. Нераз ми вже і бились, і сварились, і за чуби водились, а все ладу межи нами не було: бо я до ліса, а баба знов тягне до біса і роби що хочеш бідний чоловіче!

Давнійше, як я був єще парубком, то мені пари ніде не було. Як попав ся бувало де межи дівчата, то так до мене всї липли, як пчоли до улія: — а чому? бо я знав до дівчини заговорити, заспівати, засьміяти ся до неї, приголубити до себе, ба навіть і поцілувати котру дуже любив і котра була дуже файна. Го-го-го!... я ще хват був до сего! але нині? — Ого!... вже пропало! — Як не вернеть ся моя мама з гробу, так вже не вернуть ся і мої літа молоді. Але пожди: Пійду та подивлю ся чи хоть уміє Іван з дївчиною поговорити, бо я вже старий пес і добре на тім розумію ся. Го-го-го!... (Виходить, входить Катерина).

Ява 7.

Катерина (сама).

Ото-ми люди добрі Бог дав доленьку!... Як невістку, так доненьку! — Одна коби ся наїла та виспала до волї, а друга, лише бігає по селї та до хлопців зуби шкірить! А ти стара хоч бери та головою наложи! Я гадала, що дочекаю ся невістки та якась полекша буде для мене, а тут єще біль-

ще праці; горюй, недосипляй і біткай собою на всї боки, бо така нероба — хрань Боже! — До нічого вона не подивить ся, нічим вона не пожурить ся, ніщо її не обходить, ні дай, ні пійди, ні принеси, лише чекає коби день передннювати і ніч переночувати, тілько у неї роботи і тілько у неї журби на голові! А чому? Бо вона собі ніврoку ґаздиня, а я бідна мушу бути наймичкою коло неї. Гай, гай!... Не сподївалам ся бідна, що така доля мене пошибе на мою лиху старість!... (Входить Юрко).

Ява 8.

Катерина і Юрко.

Юрко. Ви все, мамо, робите лише сварню.

Катерина. Та яку сварню?

Юрко. А вот тарабаните по улици, що ваша невістка така, а сяка!

Катерина. Хрести ся синоньку тай в болото лїзь! Абож се що я говорю може не правда? — що? —

Юрко. Гей! подивіть ся добрі люди!... Жінка вже третий тиждень як ноги не може спустити на землю, а вони можуть еще тут щось говорити!... Я не знаю, що ви за мама моя?...

Катерина. Іди, іди! — Ти такий як твій татуньо кобилї здоров! Писочок маєш як сак, але до чого иншого то тебе нема! — Вас обох як би повісив на одну гилю, то один другого не переважив би!

Юрко. Я знаю, що ви хочете, щоби я так жив зі своєю жінкою, як ви жиєте з татом; але того не дочекаєте.

Катерина (лагідно). Абож я тобі синоньку ворогом? Чиж я не хотіла би щоби тобі якось лішше жило ся на сьвіті? — Таж я тобі синоньку хотіла би небо прихилити! Подиви ся лише: Від коли ти оженив ся, то все скисла, тай скисла, тай скисла! Ти еще синоньку не мав одної хвилї з нею спокійної! Бо все її щось бракує: Як не тисне, то давить, як не давить то пече, як не пече то нудить або коле, або свербить, і так все вона мусить мати якусь нову придибашку! А ти, дурний Юрку мозоли ся коло неї, та видавай свою працю на дохторів і на аптику, бо вона анї здихає, анї вставати не хоче. Ану! якбись мав таку скриню гроший, як та хата: то гадаєш синоньку, що вона би тобі вистарчила? — І ти синоньку гадаєш, що вона на правду така слаба? — Деж там! Я нераз така слабонька, що лише вітрець мною хитає; але що зроблю? Мушу встати і працювати, бо хто мене пожалує і хто за мене зробить? — От! добре синоньку лїсити ся, як є коло кого пестити ся!

Юрко. Говоріть ви що хочете, але я таки кажу що слаба, бо виджу по її лици.

Катерина. Як тя синоньку Бог научив, так роби: але я бим казала — зажмурись і не оглядай ся в той бік. Най конає, здихає і най що хоче собі робить. Не дивн ся на тоє, що молодий і золотий. Скрипливе колесо дальше буде їхати як здорове. А ти синоньку як будеш собі так легковажити з того, що я тобі тепер говорю, то памятай, що зле

і то дуже зле на тім вийдеш. Журба і мозола, скоро заведе тебе до гробу. Діти свої лишиш сиротами, та будуть ходити по під чужі плоти. А її що? Возьме собі якогось молокосуса і буде їсти, пити, гуляти і розщебати твоїм маєтком.

Юрко. Так се не буде як ви кажете, лише так буде як Бог дасть. Іду, бо може її чого подати треба. (Виходить, входить Климко).

Ява 9.

Катерина і Климко.

Катерина (побачивши Климка). Го-го-го!... Якась буде новина, що їде Климко із млина!

Климко (скоро). А новина, новина! — бим так гунцвот був, що новина!

Катерина. Певно напетльовав богато бобу, тай щурі зїли.

Климко. О, не вгадалась, кумо!

Катерина. А що-ж би такого могло бути?... Може вода вигоріла... може млин завалив ся?...

Климко. І се не вгадалась! — бим так гунцвот був, що не вгадалась!

Катерина. Гм!... Якаж вже новина могла би бути? (Надумуєсь). Ага! — вже знаю: Водив бабу в танець, та намикав клочі з голови.

Климко. Деж там, деж-там кумо! Се не вгадаєш, хоть би і цілий день гадала.

Катерина. Ну! та вже скажи хоробнику, най собі голову не псую!

Климко. Коли хочеш так скоро знати, то скажу тобі коротко, що в мене тепер празник.

Катерина. Та який празник?

Климко, Такий, що моя печериця розвила ся.

Катерина. Я не розумію сего.

Климко. Як не розумієш сего, то скажу вже по хлопськи: Дав менї Бог гаразд, тай шукаю кумів.

Катерина (здивована). Ага!... знаю, знаю... А що? — козак, чи коломийка?

Климко. Абож мало вже тих коломийок в мене?

Катерина. А, прецінь, прецінь, хоть раз мій кум поставив ся!

Климко. Але хлопець, хлопець!... — такий як бик!

Катерина. Що ти кажеш!

Климко. Бим так гунцвот був!

Катерина. Ха-ха-ха. А бодай тя куме качки прали з такою бесїдою!

Климко. Не віриш?

Катерина. Та чому не вірю? Вірю, лише одно зле.

Климко. Що?

Катерина. Що єдинак.

Климко. Та чому?

Катерина. Бо люди кажуть — що єдинак як не злодій, то піяк.

Климко. Ет! що люди знають? — А коли прийти до тебе кумо?

Катерина. Хиба скажу пізнійше; бо тепер не мож старого ніде з хати випхати. (Співає):

Хоть старого мужа маю,
За то маю мельника.
О старого вже не дбаю,
Бо тепер я мельничка.

Гей! га! — гоп-га га! —
Полюбила я Климка.
Гей! га! — гоп га-га! —
Полюбила мельника.

Я мельника дуже любю,
Мельник мені молодий.
Я мельника приголубю,
Мельник мені дорогий
Гей! га! — гоп га-га! — і т. д.

У мельника біле личко,
У мельника чорний вус.
А у мого, то аж гидко, —
Бо чорнявий як той джус.
Гей! га! — гоп га-га! — і т. д.

На мельника вода робить,
Мельник ходить все як пан
І з мельником не зашкодить,
Полюбитись тут і там.
Гей! га! — гоп га-га! — і т. д.

На мельника вода робить,
Гроші в него аж цвитуть:
У мельника все ся родить,
Бо до него все несуть.
Гей! га! — гоп га-га! — і т. д.

Я з мельником буду пити
І любити ся буду.
Я з мельником буду жити,
А старого нажену.
Гей! га! — гоп га-га! — і т. д.

До мельника притулю ся,
З ним весела все буду.
За мельником і забю ся, —
Бо мельника все любю.
Гей! га! — гоп га-га! — і т. д.

Климко. Дуже менї подобала ся твоя пісня, — бим так гунцвот був! Лиш жаль менї, що я такої не вмію.

Катерина. Не вмієш? Коби я тілько не вміла як ти! У млинї, то більше пісень меле ся як муки! Я в млинї не була гадаєш?

Климко. Се правда, що богато; але я не навчив ся, бо якось не маю голови до того, щоби все запамятати собі хто що співає.

Катерина. І анї одної не знаєш?

Климко. Знаю, лише біда, що тепер менї ометицї повно на грудях, то не знаю чи удасть ся штука спитльовати якої.

Катерина. Ану пробуй!

Климко (відкашлюючи). Аху! аху! — Аху! аху! — Аху! аху! (Хвильку надумуєсь). Ага!... вже знаю: (Співає):

Катерина люба, люба менї!
З Катериною буду ту і в млинї,
Катерина люба на весь сьвіт, —
З Катериною хочу жити сто лїт.

Катерина люба, серце моє!
Я за Катерину давби житє;
Катерину бачу — весел я,
Нема Катерини — гину я.

Климко. Ледво якоїсь здрапав; а гадав, що камінь стане, — бим так гунцвот був!

Катерина. Колись так файно мені здрупав, за те тебе поцілую (цілують ся). А тепер ходи трошка зо мною, то відсьвіжиш собі горло, може і заспіваєш ліпше.

Климко. А гроші маєш?

Катерина (показує гроші). А дивись кілько гроший! — Ходім бо час не стоїть. (Виходять, сходить Іван і Олекса).

Ява 10.

Іван і Олекса.

Іван. Порадьте мене вуйку, що я маю з собою робити...

Олекса. А ти що хочеш з собою робити?

Іван. Не знаю, чи женити ся в Дурня, чи женити ся в Задертого?

Олекса. В котрого Дурня?

Іван. А в старого Максима, з Марцунею.

Олекса. А в Задертого котрого?

Іван. В того, що має жінку сліпу; а його дівчина називає ся Олена.

Олекса. Як вона виглядає.

Іван. Та вона добре виглядає; лише трошка дзюбатенька тай носик має перкатий.

Олекса. Ага! А ти де маєш охоту женити ся?

Іван. Я бим хотів вуйку в Дурня женити ся, але в дома мене відраджують мама.

Олекса. Як відраджують?

Іван. Кажуть, що як ожениш ся в Задертого, то будеш господарем і Олена буде шанувати тебе; а як ожениш ся в Дурня, то сам станеш дурнем: бо вона зробить гоцадрала, а ти підеш або свинї пасти, або слїпі діди водити.

Олекса. Як зробить гоцадрала?

Іван. То значить, що другий буде любив мою жічку, а я буду свистав на сопілку.

Олекса. Ага!... Я вже знаю, що ти кажеш: кажеш, що Марцуня може потому так само брикати як її мама: то значить, що буде любити якогось мельника, а ти будеш в неї помелом коло хати, — правда?

Іван. А видите вуйку, що ви мене розумієте.

Олекса. А чомуж би я тебе не мав розуміти? Таж ти до мене не говориш анї по нїмецьки, анї по турецьки!

Іван. Ну, щож тепер менї на се скажете?

Олекса. Гм! Тут треба небоже над тим добре роздумати! бо в сім кінцї, два танцї. То не оріх розкусити, анї дівчину поцїлувати. Найлїпше буде як я прийду до вас, а зберем ся як в горшку мухи, то може щось удасть ся і поворожити: бо щож небоже: Не можу тебе радити нї сюди нї туди, бо міг-бись потому нарікати на мене, а я без того можу обійти ся. Будь собі цїлком спокійний і не

диви ся куда ворони літають. Я з старим і зі старою потарахкаю як ся належить і буде вовк ситий і коза ціла. (Входить Марцуня).

Ява 11.

Тії і Марцуня.

Марцуня. Десь ви Олексо аж в наш кут забрили! Чи не зблукали ви припадково?

Олекса. От, радить ся Іван, коли би до тебе старости заслати.

Марцуня. Іван до мене старости? — Чи ви гадаєте, що я не знаю в яке Іван кресо дзвонить? — Я о Івана і не дуже трощусь. Не Іван, то буде Стефан. Той камінь, котрий має мені провалити голову, то не мине мене. Як не тепер то в четвер.

Олекса (в сторону). О, то якийсь вивіяс не дівка! (До Марцуні). А ти відки се знаєш?

Марцуня. Або я що, до школи не ходила!

Олекса. Та в школї чей того не учать?

Марцуня. А видите що учать, бо знаю.. (Співає).

Хоть не возьме мя Іван,
То не буде лиха;
Може взяти лїпший пан —
І буду дячиха.

Я дївчина молода,
Маєтку не маю,
Бо маєток — я сама, —
Тим ся величаю.

Іван.

Хоть ми розлуку тяженьку даєш,
Але не забуду ніколи тебе...
Хоть ся не зійдем, хоть ся розійдем,
Хоть вже і на віки затратиш мене.

Люба надіє все зводиш мене,
Але я без тебе не можу бути;
Ти житю як цьвітка, житю як ягідка,
Тому за тобою все мушу іти.

(Виходять — входить Максим).

Ява 12.

Максим (сам).

О! щось моя жінка не спішить ся до дому. Казала, що зараз вертає, а тут вже і коло полудня, а її нема тай нема. Певно сидить собі в якійсь тепленькій хаті, тай гріє ся коло горівочки. Коби хоть на вечер до дому вернулась. А то вже так взялась до тої небоги, що і ратунку нема. Навіть сарака і не подумає, що треба буде перед Господом колись рахунок за се зложити. — Гай, гай!... За тим вся моя праценька пійшла!... Я сам не знаю: чи се від Бога вже таке призначеє, чи від лихої якої душі, чи так сама призвичаїлась, чи може вже яким лихом хто очарував так її. — Іван лазить і лазить, і докучає мені за Марцуню, але кого я маю порадитись — піяка? Коли піякови лише горівка сидить на язиці. Ану, скажи що, так зараз до тебе з фузії стріляє! Га!... Най ся діє воля небесного! В таких клопотах я вже не знаю чи буду довго жити: а вона як собі постелить, так і виспить ся.) Входить Катерина).

Ява 13.

Максим і Катерина.

(Катерина вертає з коршми пяна, а побачивши Максима співає).

Відки йду, то йду,
Все біду найду.
А ти бідо погана,
А ти бідо мерзена,
Се не мій ти муж, —
Але ти мій вуж.

Відки йду, то йду,
Все біду найду.
Тьфу! бідо ти погана.
Тьфу! бідо ти мерзена.
Щезни, пропади!
Проч від мене іди!

Відки йду, то йду,
Все біду найду.
А ти бідо горбата,
А ти бідо зубата!
Ти як дітько все,
Тьфу! тобі в лице!

Відки йду, то йду,
Все біду найду.
Щезни бідо, іди в море,
Бо з тобою все горе,
Бо з тобою мені, —
Як на чужині.

Відки йду, то йду,
Все біду найду.
Анї біди позбутись,
Нї від біди де дїтись.
От! тая біда —
Вся моя журба.

Максим. О, щось моя бідна жіночка загоріла!...

Катерина. Га? — що? — загоріла? А ти з відки се знаєш, що я загоріла?

Максим. Бо виджу, що якось дуже очима жмуриш. Чи не болять тебе очи?

Катерина. Га? — що? — болять очи? А ти чого так згорбив ся?

Максим. Бо моя вже така урода.

Катерина. Га? — урода? А куда ти вже так дралюєш медведю? За тютюном? — га?

Максим. А як і за тютюном, то що?

Катерина. Та так ідеш як лотер?

Максим. Та який лотер?

Катерина. А от такий, як з шибеницї.

Максим. А де ти ся так замастила, жіночко?

Катерина. Га? — що? — замастила? — Ото набалакав менї! Ха-ха-ха! — Так навалив, аж ся комин завалив! (Співає):

В коршмонцї булам
Тай ся напилам;
Знать з ким не будеш,
Бо ся розлютиш.

Ледво щом зайшла,
Так ся упила.
А ти будь скупий,
Нічого не пий.

Хто горівку пє,
Довго най жиє!
З ним і я буду,
Тай ся забавлю.

Максим. Буде вже з тебе жінко того співу. Іди вже троха спати.

Катерина. Спати? А ти вже нарізав січки?

Максим. Та на січці чей не будеш спати.

Катерина. Він гадає, що я пяна тай завиває як той марець, що на небі.

Максим. Господь сьвятий знає, як до тебе вже говорити...

Катерина. Га? — що? — не знаєш? — Чекай, чекай, чекай, чекай, зараз скажу тобі; але ходи близше, бо я на сто миль не буду гавкати до тебе! — Ну! — чому не рушаєш ся? — Та приступи чорний дітьку! Не бій ся мене!

Максим (приходить і наставляє ухо). Ну! Що мені скажеш?

Катерина (піднесла над ним кулак). А дивись діяволе! Як тя гопну! — аж присядеш!

Максим (зжахнувшись). А тобі що жінко добра?

Катерина. Ха-ха-ха! А диви як мене боїть ся сатанюга!

Максим. Га!... Видко діло що біда!... Треба хоть закурити з того всего (витягає з холяви люльку, сьвітить сірник і курить).

Катерина. От мені ґазда! Робота в дома стоїть, а він лише люльочку тай цьмакає! Гей, люди! — Може хто єще дурня не бачив, то подивіть ся, як виглядає! (До публики на Максима). От, сей во Дурінь на двох ногах і з одним горбом, то є моїм чоловіком! Абисьте знали люди, що є Дурінь правдивий, бо навіть так само і пишеть ся. (Співає):

Щасливий Дурінь, ніц ся не журить
Нічо не дбає, — люльочку курить;
В него роботи нема ніколи,
Бо вся робота — нудить і коле.

Жінка лихая, жінка пяниця!
Він, що не дбає, в него дурниця
Я з тої праці рук вже не чую, —
З Дурнем побралась, з Дурнем бідую.

Максим:

Ти не лихая, ти не пяниця?
Деж моє поле, де кервавиця?
Герш тоє поле вже засїває,
Той, що горівку в коршмі тримає.

Жадна робота мене не коле,
Лише то любе широке поле.
Ох! я нещасний дав тобі волю!...
За то тепер ся в нужді неволю.

Максим і Катерина (разом):

Все через тебе, нещасна доле!
Біда і смуток, тяжке горе.
Пропалась доле моя на віки! —
Хиба у Бога шукай потїхи.

Марно з тобою пропали літа,
Марно про тебе йду з сего сьвіта,
Марно і сили для тебе трачу! —
Марно, бо щастя вже не побачу.

(Заслона спадає).

Конець І-ої дії.

———0———

ДІЯ II.

(Сільська хата. — Катерина сидить на лавці і колише дитину. — Входить Максим.

Ява 1.

Катерина і Максим.

Максим. А що? Спить дитина?

Катерина. А приспала би тебе титюха! То я така стара буду чужу дитину колисати?

Максим. А деж візьмеш свої, як не маєш?

Катерина. Будеш видіти, що я з тою дитиною зроблю! Я тобі казала, що я не хочу дитини до хати! Най вона сама колише і бавить, бо то її! а як не хоче або не може, то най приведе пістуна або пістунку! Мені що за неволя чужі діти бавити?

Максим. Слухай жінко! Таж то твоя унука.

Катерина. Унука? я тобі дам унука! — Памятай, що як не забереш собі тої унуки, то вона тобі очима і носом вилізе!

Максим. Жінко добра: Подиви ся яка вона слаба, а ти хочеш щоби та дитина добила її? На чиюж се булоби душу, як не на твою?

Катерина. Абож я дала її дитину, чи що? — Подивіть ся люди! — На тобі, небоже, що менї не гоже! Притащив менї дитину, бо невістка слаба, тай її шкодить! А менї не шкодить?

Максим. Стій жінко, не кричи. Іду до Юрка, та най пошукає яку дівчину і буде спокій. (Виходить, входить Марцуня).

Ява 2.

Катерина і Марцуня.

Марцуня. Тата ще не було?

Катерина. Був, але пійшов десь до нашого Юрка.

Марцуня. Чого.

Катерина. Щоби якусь няньку пошукав до дитини.

Марцуня. Або ябим не бавила? Треба аж няньки шукати?

Катерина. А деж ти доню годна бавити? А дивись, що я вже стара, а ще руки мене болять.

Марцуня. Вас болять тому, що ви старі; але мене не будуть. — Ви знаєте мамо, що Іван женить ся.

Катерина. З ким?

Марцуня. А з Оленою; з тою, що я вам за ню казала колись ту.

Катерина. Най йому Бог помагає. — Пійдемо на весілє доню!

Марцуня. Що менї з того?

Катерина. Тобі може жаль, що ти не віддаєш ся? — Не жури ся! Ще Бог і для тебе долю тримає! Ти гадаєш, що твої мясниці вже пропали і Бог за тебе забув?

Марцуня. Коби ви знали який мені жаль за Іваном (плаче).

Катерина. Та чого будеш шльохати? Що було то ся минуло. Як будеш плакати, то лише голова буде тя боліти і наробиш мені гризот великих; а то вже не вернесь.

Марцуня. Тому мені жаль, що не верне ся...

Катерина. От ліпше заспівай якої, то і про все забудеш.

Марцуня. Ой мамо, мамо!... Не годна я сего забути... (Співає):

Якбим була лихо знала я своє,
Не булабим проливала все слези,
Тепер пропало! — так Бог судив!
Та вже не верне той, що любив.

Якбим була лихо знала я своє,
То булабим так кохала — над житє!
Тепер пропало! — так Бог судив!
Та вже не верне той, що любив.

Якбим була лихо знала я своє,
То булабим і сказала — полюби
Тепер пропало! — так Бог судив!
Та вже не верне той, що любив.

Якбим була лихо знала я своє,
Не булабим так страдала з той туги.
Тепер пропало! — так Бог судив!
Та вже не верне той, що любив.

Марцуня (по павзї). Боже мій. Боже мій!... (З плачем). Іване. Іване!... — Чого ти так мене бідну засмутив?... — Не годна я тебе забути!... Не годна ніколи. ніколи!... — Ох! Боже, Боже!...

Катерина. Ти чого. дївко. трубиш як корова?! А дивись. що там в кутї кацюба стоїть! Я мало клопоту маю?... — Десь ще і старого з хати вирвало! Ігій! Бодайсь ся заспітив там. коли так довго не вертаєш! (Марцуня виходить. входить Климко).

Ява 3.

Катерина і Климко.

Климко (вхиливши дверї. — півголосом). Ти сама кумо?

Катерина. Та де сама! А от зараз Максим приходить.

Климко. А щож тепер буде?...

Катерина. Потому будеш знав? Тепер забирай ся геть з хати!

Климко. Чому?

Катерина. Бо може Максим тебе заглянути і готов єще сказати. що ми знаємо ся обоє.

Климко. Правду кажеш! — бим так гунцвот був! (Виходить і по хвили вертаєсь). Кумо? Як маєш що молоти. то пришли до мене; — чуєш?

Катерина. Іди. бій ся Бога, з хати! Я вже якось з тим зробю. — не журись! — Ти знаєш, що я також умію старому фаєрки закрутити! (Климко виходить, — входить Максим).

Ява 4.

Катерина і Максим.

Максим. Чи тут був мельник, чи лише мені так видавало ся що вийшов з хати?

Катерина. Був. Або що?

Максим. А він чого хотів?

Катерина. Питав ся, чи не маю що молоти.

Максим. Видко, що і мельники вже з голоду здихають, коли питають аж по хатах за мливом.

Катерина. А ти де так довго сидів?

Максим. От сидів! Ти певно вже згризлась за мною. Не міг я видиш скоро вернутись, бо як раз трафив до Юрка, що був сьвященик у хаті.

Катерина. Або сьвященик тебе за полу тримав?

Максим. Я не знаю, чого ти так писком хляпаєш? Уважай, щоби коли Бог не покарав тебе за таку бесіду.

Катерина. А чомуж ти за тим не пійшов, за чим я тебе післала?

Максим. От якбись добра, то і пійшлабись троха до неї.

Катерина. Я до неї? — Не дочекає того!

Максим. Малий там жінко спаси-біг!... Така стала, що нема вже на що і дивитись. Коби бідна єще хоть до раня дочекала, найби Юрко єще троха потішив ся нею.

Катерина. Тобі все лише пусте сидить на голові! Подивись, що наша Марцуня вже така стала як глиниця!

Максим. Від чого?

Катерина. От! вбила собі дурна дівка голову Іваном, та вже ні спить, ні їсть, лише вічно плаче, тай плаче і не мож її ані розбити сего, ані втемперовати чим. Тобі нічо не в голові, а я вже ради не можу собі з нею дати.

Максим. Гм! Може бути, що бідна дівчина затужила за Іваном! Хто може знати?... (Входить Герш).

Ява 5.

Тії і Герш.

Герш. Біме! Я не знає Климчихе як так можно робити по свиня? Ваше чоловіке тільке у мене вже набасовали, що я не знає. Біме! Кажіть сама Клемчихи, чи так може бути!

Максим. Що ти жиде хачеш? Богато ти мене у себе бачив?

Герш. Я до вас, пані гіcподар, не має нічо. Я має до сеся жінке.

Максим. А ти не знаєш, що я її чоловік?

Герш. Дивись Климчихе! Тото во горбате дітьке, а воно каже, що він твоя чоловік.

Максим. Гони жиди з хати, поки я єще добрий.

Герш. Я тебе не чує! Я не знає, що ти за єдно! Я знає тільке (показує на Катерину), сей во Клемчиха і Клемчиха чоловік (до Катерини). Ну, якже буде? Я більше не може чекати за гроші. Біме! я буде робити кляге!

Катерина. Не бій ся дурний жиде! Твоє не пропаде!

Герш. Що то дурний жиде? А ти не пило в мене як твоє Клемко? — На дір - а зой! — І горіфке пило, і булка їло, і яйце їло, і тепла гижучка закусовали, а тепер воно мені каже — дурний жид.

Максим. Гониш жиде з хати чи ні? — кажу тобі другий раз.

Герш. Я тобі вже казали, що я тебе не чує! (До Катерини). Дивись Клемчихе! (Показує на Максима). Тото чорне дітьке прийшло до чужа хата і воно собі нїроке розбирає так!

Катерина. Та цїхо, дурний жиде! Чого так ріпиш?

Герш. Що то цїхе! що то цїхе! — Віддай моє праці, то я буде цїхе! Що то за паскідне ґой! Пити воно знало; а як віддати, то воно мені каже цїхе!

Максим (хиляє ся по патик). Чекай жидюго! Я тобі дам тут кричати! (Біжить за жидом).

Герш (утїкаючи з хати). Ай-вай! ґевалт! — Якесь злодзюге бігає! — Ґевалт! Злодзюге! — Ґевалт! —

Максим (вернувшись до хати). Що той жид хотів від тебе жінко?

Катерина. А я знаю що?

Максим. А чого він все тебе кликав Климчихо?

Катерина. То так було: Одного разу я була у місті і прийшла до него булку купити, а там був тоді наш мельник. Жид каже до мене: Ви файне нїроке жінечке і ябим хотїли знати, як ви ся пишете; а я сказала, що пишу ся Дурінь. А що він

не вірив і хотів, щоби я інакше сказала, то я сказала — Климчиха.

Герш (показуючись в дверях). Чекай горбате дітьке! Я тебе науче!

Максим. Ти мене научиш жиде?! (Біжить за ним аж на двір і по хвили вертаєть ся задиханий). Ото доніро напасть не жид! Але коби єще раз заглянув він!... (Входить Марцуня).

Ява 6.

Тії і Марцуня.

Катерина (показує на Марцуню). Видиш яка стала?

Максим. Га!... Що я її поможу?

Марцуя. Був дяк може у вас?

Катерина. Або що?

Марцуня. Бо казалисьте, що має приїхати до нас.

Катерина. Ти би може хотіла його?

Марцуня. Та нащо мені. Нема Івана, то не треба і дяка. (Співає):

Ах! облудний нині сьвіт;
Всюди правди не найдеш;
Хоть любись і троє літ, —
Все з облудним ся зведеш.

Катерина і Максим.

Не будеш ти доню діювати,
Не будеш без долї, без долї самов;
Не будеш ти слези проливати,
Ще до серця свого ти знайдеш любов.

Марцуня.

І кохав ся довгий час
І до серця все тулив,
Цїлував мене не раз
Таки другу полюбив.

Катерина і Максим.

Позабудь Івана доню люба!
Будь собі весела, весела усе,
Розерви ся доню мила всюда. —
Не змарнїє гоже румяне лице.

Марцуня.

Не люб серце, не тужи,
В ньому надії ти не май,
Любим серцю не назви —
Бо облудний — добре знай.

Катерина і Максим.

Нащо серцю того вспоминати
Що ся вже минуло, минуло давно,
Нащо серцю тугу додавати,
Нащо так ридати, ридати о то.

Марцуня.

Смутку мій, смутку,
Жалю тяжкий,
Горе, розпука тепер моя!
Любку мій, любку,
Соколе мій!

Страшная мука — любов твоя.
Вернись соколе, верни ся мій,
Верни поволи давний спокій:
Слези отруть ся і жаль зійде
І раде серце з тобою буде.

Марцуня (по павзї. Хоть співаю я, але серце моє плаче... Не годна я його нїчим потїшити...

Катерина. Не годна потїшити, бо не маєш де розірвати ся. (до Максима). Іди Максиме з нею до мого брата Стефана, та попроси від мене, щоби вона там побула хоть кілька день; а ми якось з тим вже порахуємо ся обоє. Там в лїсї співає всїляка пташина, то вона мусить забути про все хатьби і не хотїла. (до Марцунї). Іди, іди доню! Послухай мене старої, а будеш видїти, що лїс тобі все вижене з голови. (Марцуня і Максим виходять).

Ява 7.

Катерина (сама).

Катерина. Тепер я сама в хатї, то здавби ся і Климко. Кобиж то він мав мій розум та прибіг сюда до мене; Якаж би я була утїшна — гай-гай-гай!... Але де!... Йому десь і не снить ся, що я сама в хатї; а тут нема ким анї переказати до него, анї післати кого. Переказати боюсь, щоби хто мене не зрадив, а післати нема кого. (дивить ся через вікно). А може вже і рокує до мене, — кобите Бог дав!... — Де-де-де! Анї видати, анї слихати! — Сама не знаю, що тепер зробити з собою. Пійшла би я там коло млина і махнула рукою до него — ануж він сего не спостереже, а хтось підгляне ме-

не... Зле буде! — не хочу! — Ей коби-то я вміла свистати!... то-то було би мені добре!... Ану, може і вмію. (Свище). Фю. фю. фю! — Де там, де там!... Не втне Панько тіста! Такий мій свист як пеньок глухий!... А біднаж моя головонько! Що тут собі за раду дати? (Надумуєсь). Е!... пійду на двір єще подивитись! Може з хати не видко добре! (Виходить і в коротці вертаєсь). Ах! вже лїзе біда моя!... Треба скоро слабою зробити ся! (Завязує білою хустиною або ручником голову і кладе ся в ліжко).

Ява 8.

Катерина і Максим.

Максим (не бачучи нікого). Нема мене і в хатї глухо. (Іде до дитини, а уперши ся руками на колиску). Щож там люба дитинко? Лишили тебе саму? — га? Ой біднаж ти бідна!... Бабуня десь пє в коршмі! а ти мусиш сама сидїти!... — Не вмієш говорити, не вмієш! — правда?... — Ей!... коби ти вміла говорити!..., Ти би менї все сказала!... (Опускає дитину і розглядає ся по хатї; а побачивши Катерину). А ти що жінко лежиш в постели?

Катерина. Ой, я дуже слаба.

Максим (бє ся по полах). А падоньку нещасливий! А щож тобі таке стало ся?

Катерина. Дуже менї нудно на серци і голова спльно розболїла.

Максим (як висше). А Господи сьвятий! Якуж я тобі раду дам?

Катерина. Видиш Максиме! а ти казав, що я в коршмі пю.

Максим. Га!... Прости менї добра жінко! Я не знав, що ти лежиш слаба.

Катерина. Бій ся Бога чоловіче! Ратуй мене, бо умру...

Максим. А щож би я тобі порадив бідна жінко?

Катерина. Іди скоро до мельника і дуже його проси, щоби як найскорше прибіг сюда до мене. Я чула, що він троха розуміє ся на слабостях, то може і менї що порадить.

Максим. А як не схоче, або не буде мав часу?

Катерина. Схоче! схоче! Іно скажеш, що я його дуже просила, то прилетить як вітер! Але перше возьми (показує) он там в кутї дві фляшки на вино і горівку, бо як прийде, щобись мав його чим почастувати.

Максим. Або одна фляшка горівки не вистане з него?

Катерина. А як горівки не схоче або не пє, то що йому даш?

Максим (скробаючись в голову). Га!... Та най вже буде і по твому. (Бере фляшки і виходить).

Катерина (встає). Чекай, старцуне! Я тя вирихтую! А він буде все в хатї тай в хатї! (Входить Юрко).

Ява 9.

Катерина і Юрко.

Юрко. Мамо! та можебисьте увійшли вже троха до мене до хати.

Катерина. А дивись, що я доперва з постелї встала! Тобі нічо не казав тато?

Юрко. Казали, що ідуть за вином і за горівкою; але не знаю для кого.

Катерина. Таж для мене синоньку! А ти не видеш, що я слаба?

Юрко. Ви слабі? Я того не виджу. Слабий горівки не хоче.

Катерина. Чи ти синоньку розпитав вже дівчини до дитини?

Юрко. Розпитав. Може ще і нинї прийде сюда. А коли маю вже вас сподївати ся мамо?

Катерина. Іди синоньку до дому. Я тут троха упораюсь і прийду сама. Не треба за мною ходити. (Юрко виходить). Тепер поки ще не застав мене на ногах, треба знов іти на своє місце. (Кладе ся як попередно в ліжко і завязує голову; сходить Максим а за ним Климко).

Ява 10.

Катерина, Максим і Климко.

Максим (до Климка). Не гнївайтесь пане, що я вас до себе запровадив, бо видите самі мою біду. Жінка без часу наставилась умирати і хотіла би мене лишити як сироту. Єсли що знаєте до того, то поможіть, а я також на тім порозумію ся.

Климко. Я на таких річах, паницю, знаю ся дуже добре! — бим так гунцвот був! — але що: Як знаєте самі, що кождий доктор як хоче пізнати людську хоробу, то насамперед мусить добре обпукати, обмацати і обнюхати. А я якби так зробив коло вашої жінки, то сказалибисьте, що я вашу жінку люблю і готові ще з хати бучком вигнати! не правда може? Бим так гунцвот був, що так булоби. Не хочу! Дайте менї спокій! (Хоче іти).

Максим (задержуючи Климка). Алеж пане мій дорогий! А деж би я міг таким бути! Єсли вимаєтесь через мене, то я готов відвернутись, або і з хати вийти! (Просячи). Ідїть, ідїть, змилуйте ся і на нїщо не зважайте.

Климко. Гм! та вже треба зробити вашу волю.

Максим. А може наперед горівки нашої покушаєте?

Климко. Я не пю горівки.

Максим. То може вина позволите?

Климко. І сего вам не зроблю. Я якби научив ся пити, то злодії все мливо закрали би єсли би довідались, що я колись пяний, — бим так гунцвот був, як вам правду кажу! Я від вас нїчого не жадаю. Хочу лише, щоби ваша жінка була здорова і щоби ваше лице повеселїло. Ви тут можете собі бути, лише мусите стати троха в далеки і обернутись. Бо як будете ся менї в очи дивити що я робю, то і руки будуть менї трясти ся і нїчого з того не буде, — бим так гунцвот був. (Максим стає на боцї і відвертаєсь в противний бік. Катерина дивить ся на Климка і сьміють ся обоє).

Максим. А може і зажмуритись!

Климко. Не треба. Вистарчить і так.

Катерина (стогне). Ой! — Ой!

Климко. Іду вже, іду! Не треба стогнати! (Приходить до Катерини і маца за голову. Катерина сьміючись обіймила його за шию і цілують ся. По довгім шепоті лишає Катерину і приходить до Максима). Я вже знаю, панцю, що се є. Бим так гунцвот був, що знаю!

Максим. Що є?

Климко. То є дуже нудна хороба, через котру можна аж варювати. Але добре, що еще на разї ви закликали мене. Я навіть можу сказати вам як вона називаєть ся, єсли хочете знати.

Максим. Як?

Климко. Не знаю, як по ученому її називають, але по нашому вона називаєть ся любицмок.

Максим (до себе). Любицмок? Щем такої слабости і з роду не чув.

Климко. А видите, щосьте не чули! А знаєте чому? Бо ви ніколи в тім не бродите. Я вам і не дивую ся, бо знаю, що ви простенький собі чоловічок: книжок не читаєте, письма не знаєте, тож і не диво, що жіночої слабости не знаєте. А тепер хотївбим вас післати до міста за порошком, але не знаю, чи допитаєте ся до того купця.

Максим. На конець язика всюда допитаюсь. Лише тепер вже вечеріє, то може би на завтра се відложити.

Климко. Не відкладайте, не відкладайте! Бим так гунцвот був, не відкладайте! абисьте ся потім не каяли як буде за пізно. (Видирає з нотеса чисту

карточку і дає). Нати вам отсей папірець і махайте до міста як найскорше.

Максим (взявши картку виходить і знов вертаєсь). А до кого маю з тим іти?

Климко. Ага! добре щосьте ся вернули. Дайте сюда назад той папірець, бо я забув, що там нема нічого написано. (Відбирає картку, виймає олувець і щось пише. Потім знов йому дає і каже): А знаєте до кого маєте з тим іти?

Максим. Та де знаю.

Климко. Як не знаєте, то я вам скажу: Той купець, до котрого я вас посилаю, називаєть ся Недопитальський. Не потребуєте йому нічого говорити, лише дайте йому той квіточок, а він вже сам буде знати, що ви хочете. Маю надію, що по моїх руках вона і без того буде здорова. (Виходить).

Ява 11.

Тії і Парася.

Максим. От добре що дівчина вже буде коло дитини. Буду мати троха спокою в хаті. (До Парасї). А як ти називаєш ся доньцю?

Парася. Парася.

Максим. А ти вже їла що нині?

Парася. Троха їла.

Катерина. Укрій там кавалок хлїба і дай, заким люба невісточка здогадаєсь щось принести.

Максим (украявши подає). На, їдж, але пильнуй дитини. (Парася стає коло колиски і колише).

Катерина. А чому вже не ідеш за своїм, але стоїш?

Максим. Добре кажеш жінко. Дві милї нїм затьопати, а прийти, то вже добре буде пізна година. (Бере мішок на плечі, палицю в руки і виходить).

Катерина (вставши з ліжка). Иди Парасю до мельника і скажеш, що я просила, щоби зараз прийшов до мене. Як буде мельничка в хатї, то щобись нїчого не говорила: — чуєш?

Парася. Ну-ну! (Виходить).

Катерина. Коби хоть прийшов, бо здаєть ся менї, що вже цїлий рік його не бачу. Треба подивитись, як виглядаю. Може і добре де замацена та волосє бурехате як на медведеви. (Дивить ся в зеркало, пригладжуючи на голові волосє). Ото, якби він мене таку кудлату застав! Не знати, щоби він собі подумав о мнї?... А все того через мого старцуна. Коби то Бог допоміг менї яким сьвітом позбутись його! На тую інтенцію вжебим і до Зарваницї пошкандибала най би було Богу приємно, коби ся лише так стало. Але я ся вже тут так розговорила, а мельник може на мене злетїти як той яструб. Застане в хатї лад як в деякім хлїві, та лише носом покрутить. Так вже злодюга битий на всїм, що най-му канцї будуть. Не дурно я його собі так і сподобала. Але куди крути, то крути, таки Катерино лад роби. (Підбиває в подушках пірє і застелює ліжко. Потім накриває стіл, кладе фляшки і хлїб, а упрятавши ся співає).

Прийди куме, прийди мій,
Прийди Климку, любий мій.
В хатї сиджу я сама,
Бо старого вже нема.

Ява 12.

Катерина, Климко, а потім Парася.

(Климко при вході співає).

Йду до тебе кумо моя,
Йду до тебе любо моя,
Йду до тебе, йду,
Бо ся ту паню.

Катерина і Климко (разом):

Де в серцю буяє горяча люба,
Там радість іграє і смутку нема
Де серце дрімає, там вічна біда,
Бо серце вбиває розпука лиха.

Климко (по павзї). Ге ге-ге! — Який тут празник коло тебе кумо. Такий баль, який я тут виджу та навіть і не снив ся менї, — бим так гунцвот був! (Входить Парася і стає на своє місце коло дитини).

Катерина. Але з тебе небоже добрий злодій! Так старого випровадив в поле, що і найліпший адвокат такої штуки не удасть.

Климко. О, я ще так!

Катерина. Коли ти ще так, то сїдай і випємо могорич за старого душу. Хто знає чий вік, най хоть випє чоловік. (Наливає і подає). На, пий Климку і люби Химку!

Климко. А може Катеринку. (Пє).

Катерина. А як і Катеринку, то що? Може Катерина не любить Клима?

Климко. О, любить, любить і я також Катерину свою не покину. (Співає):

Катерина не дурна,
Вишле мужа до млина;
Він там буде із муков,
Я до неї прийду знов.

Моя баба хоть лиха,
За то кума золота.
Все без неї бим не був, —
Аби я так гунцвот був.

З Катеринов як зійдусь,
То горівки все напюсь,
Так для серця все вона
Що без неї — нудь моя.

Катерина як вбересь
Аж до неї серце рвесь!
Катерина на весь сьвіт,
Най жиє на многа літ!

Катерина. От, вір мені, що щиру тобі правду кажу: Тілько моєї веселости і потіхи, як тебе у себе маю. А що знов до мого чоловіка, то навіть не можу і сказати, як я його не можу знести на очи. Але що робити, коли така воля Бога?...

Климко (співає):

Не журись, не грizись
Кумцю люба:
Проминесь лихо, зло
І гаразд буде.

Хоть старий твій такий
Як не люда,
Їдж і пий, гойно жий
І люби мене.
Будь веселою,
Не жури ся,
Жий як пташка, —
Не смути ся.

Катерина:

Як веселою бути?
Як ся не смутити? —
Як нема такого
З ким би ся любити.

Як веселою бути?
І журби не мати,
Як такий не любий
Що аж встид сказати.

Климко. Все тобі кумо вірю; бим так гунцвот був! Я сам, якбим був такої печериці не брав, а взяв таку, що менї була би до серця, то цїлком інакше я би нинї стояв, бим так гунцвот був! (*Співає*):

Кому жінка люба,
Все би обіймав;
Але як не люба,
Все би сумував.

Кому жінка люба
Вірно би кохав,
Але як не люба —
Все куму би мав.

Катерина. Я не знаю куме. Ти лише співаєш, співаєш а то все кисне на столї.

Климко. Не можу любо кумо: Бим так гунцвот був, що не можу! Як сама знаєш, що я вчера мірку перебрав, а нинї, якбим змішав єще вино з горівкою, то зарізавбим ся і без ножа. Пізнїйше, то може якось удасть ся; — але тепер лише поспіваю собі. (Співає):

Кумо! Що то буде з тим
Як поверне твій Максим?
Чи не буде бив тебе
Як побачить тут мене?

Або як хтось донесе
Що я тут ся так гостив,
То Максим буде усе
Кривим оком ся дивив.

Катерина:

Ту спокійно собі стій
І нїчого ся не бій:
Як горівку випєм всю,
То по другу ще пішлю.

Як Максим би що сказав,
Або слово лиш сказав,
Так обідру чуприну, —
Аж буде ся чорт сьміяв.

Климко.

Тобі кумо все одно!
Менї ходить ще о то,
Як почує баба гук
Прилетить за мною тут.

Катерина.

Якбись добрий був ти Клим,
Тиб до куми йшов як в дим
Кума любить все кума,
Все від серця дасть вона.

Климко.

Якбим куму не любив,
Яб до куми не ходив.
З нею не їбвим анї пив,
Свою жінку не дурив...

Катерина.

Якбись куме добре знав
Як менї гірко жити з ним,
Тобись певно і сказав
Жий в любві з другим ким.

Климко. Тепер мусимо ся брати до діла.

Катерина. До якого?

Климко. А от стоять фляшки, наїжились як бузьки! а хто їх випорожнить? (Взявши келїшок показує). А більшого візка нема у тебе, лише такий?

Катерина. Хиба шклянку можу дати.

Климко. Не питай, але давай сюда най ся меле!

Катерина (подає). На злодію! Лише любиш голову менї закручувати. (Чути кроки).

Климко. Ей, хтось вже іде! — Подивино ся Катерино!

Катерина (дивить ся через вікно). То Максим іде до дому.

Климко. Ей! що тут робити? (Бігає сюди і і туди по хаті, аж в кінци ховаєсь за піч).

Катерина. Сідай, а я понакриваю тебе. (Климко скулив ся в двоє, а вона беручи з другого кута мішки, накриває його з головою. Все діеть ся дуже скоро).

Ява 13.

Тії і Максим.

Катерина. А що? найшов купця?

Максим. Та хто такого може найти, кого нема на сьвіті?

Катерина. А я казала, що так буде? Нащо було посилати тумана, як туман нічого не розуміє?

Максим. От, дай-но що перекусити; бо вже і змучив ся і ноги болять. (До Парасї). А ти Парасю не диви ся тут лише колиши і співай, щоб дитина не пробудилась! — Умієш співати?

Парася. Чому не умію?

Максим. Ну, то співай!

Парася (співає):

А, а, а, а, а, а,
Мама любить Климка;
Йно тато на поріг,
А Климко за пец утїк.
А, а, а, а, а, а.

Катерина (перериває). Не акай, не акай, бо мене голова болить від твого аканя!

Максим. Та що хочеш? Най дитина співає собі.

Катерина. Може співати, але аканя я не потребую! — розумієш?

Максим (гладить Парасю по голові). Співай доньцю інакшої як умієш.

Парася (співає):

Висилала мене мати
До Климка до хати;
Щоби прийшов як буде ся
Вже добре смеркати.

Менї мати наказала,
Бим татови не сказала,
Бо казала буду бити, —
Як що стану говорити. ...

Катерина (про себе). Ото бахор смаркатий, що він виспівує! а мене аж мозок болить! (До Парасї). Ти не чула що тобі ся казало? Співай люлю!

Парася (співає):

Ой! лю-лю-лю-лю, лю-лю-лю-лю,
Ще казав прийду в неділю,
Іно мусиш дати знати,
Як виправиш свого з хати.

Катерина (випроваджуючи Парасю). Іди, іди смердячий вудвуди і подиви ся чи корови мої пасуть ся! Я вже сама буду коло дитини! (Парася виходить).

Максим. От, став я собі як доброго року! а забув, що маю еще одно діло. Принеси-но менї жінко який добрий біяк!

Катерина. Сьвят Господи! А тобі нащо біяка?

Максим (показує на Климка). А от кукуруза в мішку! а хто її змолотить?

Катерина. Щось тобі також забагло ся леду в петрівку! — Іди собі сам! — Абож я твоя наймичка, що мене посилаєш?

Максим. Га!... Що робити як жінка лінива!... (Виходить).

Катерина (відкриває Климка). Вилази скоро і утікай! (Климко висуває ся і утікає через вікно, а з великого переполоху трутив з вікна миску і розбила ся на дрібні кусні). Ох! чекай старцуне! Ти хочеш мене змудрувати?

Климко (за сценою). Ґвалт! — Ґвалт! — Ратуйте люди! — Ґвалт! — Ґвалт! —

Катерина. А Господь побив би тя! — Ох чекай небоже! — Я тобі ся відплачу не так погана віро... (Спрятує скоро зі стола і замикає вікно). Ах!... Не подарую, аби здох!

Ява 14.

Катерина, Максим, пізнійше Климко.

Катерина. А з ким ти ся вже там жениш? через тебе я собі миску збила!

Максим. За всї голови!

Катерина. За всї голови? А в чім будеш тріскати?

Максим. Кричиш, а не знаєш чого. От видиш! Якбим був не пійшов за біяком, то не бувбим і злодія наполошив. Але дістав, дістав!... Певно вже більше не покаже ся до мене!

Катерина. А ти виннику що зробив? А ти не знаєш, що злодія не вільно бити?

Максим. А щож? Мав його гладити?

Катерина. Таж він тепер тебе з огнем пустить! Ти знаєш тото?

Максим. Ет! Маєш ти ся сварити, ліпше з хати вийду. (Іде до дверий).

Катерина (мов бішена кинула ся на Максима і ухвативши кріпко за шию). Трру! — Гов, стій мій миленький! Не утечеш від мене!

Максим. Гей! бій ся Бога жінко, даруй житя!

Катерина. Тепер просиш ся? — Гинь погана віро! Не було бити мого кума!

Максим. Ґвалт! (Вбігає Климко).

Катерина. Поможи, бій ся Бога! — поможи! (Климко мов звір розярений кидає ся на Максима, а обіймивши його за шию руками, тисне разом з Катериною що сили).

Максим. Ґвалт! Ґвалт! Ґвалт! — Ратуйте люди! — Ґвалт! Ґвалт! (Шамотає ся на всї сторони, копає ногами і кричить що раз тихше і тихше храпливим голосом, аж в кінци опускають його сили і паде неживий на землю).

Катерина. А Господи, слава тобі!

Климко. Чекай! Може він лиш так притаїв ся! (Підносить його і трушає). Ого!... Вже амінь глаголю тобі!

Катерина (копаючи Максима ногою). Ну, чому не встанеш? — Вставай горбата бідо!

Климко. Ого!... Встане коби не лише!...

Катерина. Аж тепер вже буде — сьвятий спокою гаразд з тобою!

Конець II. дії.

(Заслона спадає).

———0———

ДїЯ III.

(Красвид представляє сільську околицю).

Ява 1.

Катерина (співає):

Ой, умер мій хороший,
Лишив мені торбу гроший!
Лишилам ся одною,
Лишилам ся вдовою.

Як на лавці лежав,
Жаль ся трошка зробив.
Но тепер як умер,
То і жаль уступив.

Того жаль лиш тепер
Чому скорше не умер
Луп! цуп! ногою,
За таким я не стою.

Воля серцю мені,
Воля серцю любві,
Воля вже! — воля все
Погуляти вже собі!

Не буду я вдова.
Найду собі голуба:
Найду серцю спокій —
Любий, любий буде мій!

Хоть в літах я стара,
Але в серцю жарка!
Звабю хлопців ще таких
Як соколи молодих.

Ява 2.

Катерина і Олекса.

Олекса. За годину, за дві, маєте у себе гості!

Катерина. Які?

Олекса. Приїде до вас дяк з старих Пуделковець в старости. Ви о тім нічого не знаєте?

Катерина. Я тілько знала, що мав колись приїхати до моєї Марцуні дяк! але до мене — допіро від вас чую.

Олекса. Так, так, до Марцуні! але що вона єще під вашою опікою, то не можу сказати, що прийдуть гості до неї але до вас, бо прецінь кождий знає, що ви єще в своїй хаті ґаздиня, а не вона!

Катерина. Єсли так, то будьте ласкаві переказати, що я єще доньки не маю на відданю. Що іншого, якби до мене він залицяв ся, бо я мушу. Але вона, то має єще час красно ходити, коби в чім. А по друге, якби то виглядало? Тато недавно як помер і ноги єще не застили, а донька місто за татом своїм тужити, танцювалаб і доптала по його

голові. — Таж всї люди сьміялиби ся з мене і плювалиб на моє лице! — Не правда?

Оленса. У мене гадка така! Ви яко вже старша жінка, то для вас пасує мати чоловіка старшого і господаря, а не дяка. Єсли ваша Марцуня хотїла би віддавати ся, то не боронїть козї сїна! Посвататись тепер не шкодить, а весїля можна відложити на...

Катерина (перериває). Дайте спокій, дайте спокій і не говорїть менї таких дурниць! Я вже мала господаря і знаю чим він пахне.

Оленса. Може злий був для вас?

Катерина. Не злий і не добрий! бо скажіть так самі: Чи мала я з ним добре мешканє яке?

Оленса. А я яке маю? А другий яке має? Кождий мусить тим вдоволити ся, як призначив йому Господь Бог. Може бути, що дякови лїпше припаде до серця мама як донька. Тож нема що над тим довго цямкати, але прихемрайтесь, а як будете мати щастє, то і гаразд буде.

Катерина. А на котру годину може він бути? Не знаєте?

Оленса. Скорше гадаю не буде, аж вечером.

Катерина. Е, як так, то маю єще час на тоє. (Виходить).

Олєкса. Якесь диво з тими бабами! Недавно як чоловік помер і поховала його, а вже бабу пече віддаватись! І то ще за якого-будь вона не хоче іти! Лише шукає собі якогось панка, або такого,

що в панських холошнях ходить. Тьфу! — Бодай ти капуре було з дурною бабою! (Виходить — входить Герш).

Ява 3.

Герш.

Аж тепер я пізнали і довідались, що тото, що приходило до мене на горіфку із мельник, то були коханки від Клемку, а не його жінке. — Кільке воно рази прийшло бували до мене, то все мені тарабанило до моя голова: А дивись Гершке яке я має файна чоловік! — Ото злодзюге як воно мене дурили! Аби її були форц на сторц, а дітьке на поперек, як я ся через неї встиди набрали від той горбате чупернак, що за мною літало як шалавили з якесь грубе бічивно чи патик!

Якто нинька на сьвіт! Як воно дістали таке клянчасте чоловіку, то воно вже піроке шукає собі другий. У нас так нема. Наше приказанє так не каже. В наш талмуд так стоїть: Як воно тобі не миле, то бере собі із ней розправа! але не роби — гоц-киц! — Але то ніц. Добре що я знає, що воно називаєсь Катеринки. Я пійде зариз до неї і буде коло неї файне щебетюшечкали, може буде якусь добре інтересу от таке дурне вабали. Але перши муше взяти до рука якесь палюге, щоби яке собаки не скочило і не роздерло жупан на мені. — Але якби-то мені до слови із ней прійти?... (Надумусеь). Ага!... Вже знає! — Буде питати ся, чи нема яйці продати. (Виходить).

Ява 4.

(Весільний похід. — На переді Іван з Оленою, потім дружби і дружки, а опісля всї гостї. Іван з дружбами мають затикані соломяні капелюхи павиними перами, а дївчата цьвітами. Всї прочі як звичайно. — Іван підпитий співає).

Іван:

Ой! Боже мій. Боже мій!...
Що я учинив?...
Щом з такою ся оженив,
Котру не любив.

Всї:

Гей! гей!... Було ся дивити
Яку собі брав!
Гей! Було ся женити
В кім ся закохав.

Іван:

Ой не сам я оженивсь
Оженила мати;
Тай з такою поганою, —
Що аж встид казати.

Всї:

Гей! гей!... Було ся дивити — і т. д.

Іван:

Ой ішов я улицею
Коло своєї хати,
Побачили мене люди,
Стали ся сьміяти.

Всї:

Гей! гей!.., Було ся дивити — і т. д.

Іван:

Ой пійшов я до церковці
Богу помолитись,
Як погляну на погану —
Не могу креститись!

Всї:

Гей! гей!... Було ся дивити — і т. д.

Іван:

Ах! волївбим був до смерти
Парубком блукати,
Як з такою поганою
Мав ся капарати!

Всї:

Гей! гей!... Було ся дивити — і т. д.

Іван:

Моє серце затужило,
Моє серце плаче,
А погана як омана
Коло мене скаче.

Всї:

Гей! гей!... Було ся дивити — і т. д.

Іван:

Ой волївбим, ой волївбим
Суху ріпу гризти,
Як з такою поганою
До вечері сїсти.

Всї:

Гей! гей!... Було ся дивити — і т. д.

Іван:

Ой пійду я, утоплю ся,
Бистро вода плине;
Хоть чорт душу возьме мою —
Погана не згине.

Всі:

Гей! гей!... Було ся дивити — і т. д.

(Виходять. — Входить Гандзя з попідбиваними очима і синяками на лици).

Ява 5.

Гандзя.

Небізечка Явдоха все менї торопала! Насцо тобі сину віддавати ся за такого пияцину, коли тобі мозе лїпсе доля слуцити ся. Но я єсце була молода, дурна, дивилась, сцо він файно уміє гуляти цабана, то і не зважала на тоє. Тепер дузе того залую і буду умирати, а вспоминати небізецки слово, бо вона менї добре казала.

Вцера як прийсов пяний, то так мене наустїхав то кулаком то за цуприну, сцо взе не мозу по сьвітї волоцити ся. І сце він казе: Цим більсе зінку бє ся, тим лїпсе вона править ся. Бо зінка як не бита, то так само як кінь не підкований, або чобіт без подесев. — Не знаю, грісна, як свого віка докалатати!... Ой Бозе, Бозе!... Цого ти мене так покарав на сім сьвітї?... (Співає):

Ой! пропала моя доля!...
Взе на віки бідна я,
Бо несцасна взе неволя
Прецiпилась лихая.

Аз до смерти взе буде
Горе, смуток і зурба,
Бо пяниця як упє ся
Буде бити все мене.

Не помозе сьвятий Бозе,
Не помозе рідний брат;
Бо як бити він не мозе,
Засципає як той рак.

Хоротеце мені з ним,
Та не зробю нисцо з тим.
Тягнуть ярмо я мусу все,
Бо інаксе не буде.

Гандзя (по павзї). Ой, так, так!... Взе пропала моя доля!... Взе не мати мені бідній білої сороцки!... (Входить Олекса).

Ява 6.

Гандзя і Олекса.

Олекса. Чи се Гандзя, чи лише мені так в очах махтить ся?

Гандзя. Я, я, Гандзя, Гандзя! — Ви сцо не пізнаєте мене?

Олекса. А хтож вас так побив Гандзю?

Гандзя. А во мій цоловіцина! Вцера як прийсов пяний, як темна ніцка, та мене — нуз-нуз, нуз-нуз, іди духом сукай йому десь сапки, бо він загубив а не знає де? Сцо би ви на тоє сказали?

Олекса. Таж то такий тихонький чоловік, а щож йому стало ся такого?

Гандзя. Видите, сцо тиха водиценька виробляє!

Олекса. Такий чоловік, як ваш, здавби ся і Катерині. Вона би так не літала аж під небеса; але була би така тихонька як мушка.

Гандзя. Видите! сцо так нема як ви казете, лише так як Бог хоце.

Олекса. А кудаж ви Гандзю хочете тепер іти?

Гандзя. Іду цусте подивити ся, би сце голову де не загубив. Бо як прийде без голови, то сце гірсе буде мя тлумити.

Олекса. О, то він такий недобрий?

Гандзя. Такий, таки цусте!

Олекса. Коли так, то ходіть зо мною до війта, най-му всипле кілька палиць з перцем!

Гандзя. Не хоцу! Як він-му здорове уйме, а хто буде робити на хліб насусний? Я лисе одного цоловіка маю і тілько в мене воску і ладану.

Олекса. Як так, то не маю що говорити з вами. Бувайте здорові! (Виходить).

Гандзя. Цекайте! Я такоз іду за вами! Мусу десь свого відсукати. (Виходить. Входить Герш).

Ява 7.

Герш.

Моє татунє сім літ жило в селї, а гандлювало лише з кльоче з волосені і з яйці, але я не може і один року дотягнути. Хоть гандлює так саме і до того єще сидже на корцьма і продаю горіфка, то як прийде шабес, то бідне моє жінечке мусить

їсти таке курочке чи келїт сине як без! бо на добри — нешту ґельт. — Не великій були то мицій і давни, ну, але все таки мож були заробити хоць одно десятечке в тиждень. Ниньке того нема. Ниньки прийде в село, то кожда хлопке сидить собі в тепла хата, запхає кльоче на довго дручок і фукає собі на лавочку. Ану, запитай чи не продала би що, то воно єще регоче ся як кобили з бідна чоловік: а як іду з хата, то гуджає від своя пес на мене бідненьке. (Виймає свій годинник і дивить ся). О!... Вже туй-туй буде дванаціте годинe вилазити, а я єще і роса не брали до писек. — З такий великий кльопот, то вжем так висохли як тріске. Якби моє татунє прійшло з тамтой сьвіт а побачили мене, то біме! що воно вже би мене не пізнало. (Співає):

Тяженьке в сьвіті
Теперке жити,
Бо трудні роши
Де заробити.
Ах! вай-мір, новини,
Не добре години!
Великі смутки,
Як нема дутки.

З бик гандлювати,
Того не знає,
А десь накрасти
Ще ся встидає.
Ах! вай-мір, новини,
Не добре години!
Гіркі не любки,
Прожити тутки.

Як будуть дальше
Часи лихії,
То хоть бери вже
Стрички на шиї.
Ах! вай-мір, новини,
Не добре години!
З чим гандлювати,
Де гроші брати?...

Ява 8.

Герш і Климко.

Климко. Не волочи ся жиде по селї, бо вторгуєш, а не треба тобі того.

Герш. Я би вже і не стояли, щоби хто робили менї кльоп, коби лише було з того якиї інтерес добрий.

Климко. На добрий інтерес треба і доброї голови. А ти такий простий капцан що нічого не розумієш, хочеш щоби тобі манна падала з неба?

Герш. Маєте може продати щось?

Климко. Маю жінку: Купиш собі в мене?

Герш. Менї того не треби. Я така чоловік, що люблю гандлювати лише з мала річ. Чому коли за горіфку до мене не приходите?

Климко. Я до такого клапцюха не іду і пити в него не хочу.

Герш. Чому?

Климко. Бо ти такий, що зараз на другий день біжиш за грішми до мене.

Герш. Якто за рішми? Або ви гадаєте, що я така зле чоловік? — От такий гіесподар ясї не бої. Я може чекати наветь і два днї на роши.

Климко. Знаєш що, жидку? Як не будеш такий понендливий, то все буде добре. Горівки я потребую все, але часом як заборгую, то не хочу, щоби за мною поліцай бігав. Я сам знаю, що я завинив і знаю коли маю віддати. Хочеш пристань на тоє, а не хочеш, то поцілуй кітку в ніс! — розумієш?

Герш. Ну-ну, най вже буде і по вашему. (Іде аж до чола). Іно як буду я більше чекати як два дни, то дасте за проценг менї мука! — добре!

Климко. Пфе! — Ото нажер ся паршивий цибулї! Не мож навіть встояти коло него! Пфе! — Уступиш ся, бо ще катер дістану від тебе!

Герш. Біме! що я нинькe і на оче цебулька не виділи!

Климко. А чому-ж від тебе так рве як від здохлого пса?

Герш. Бо я покушали тропку гичка від молодой цебульочка. Богацьки треба вам горівочку?

Климко. Кілько влїзе ся.

Герш. А фльєшки? Маєте тут, чи в своя доми?

Климко. Ту маю.

Герш. Ану, най я виджи!

Климко (показує на уста). О, тут моя фляшка! — знаєш?

Герш. Біме, що я не знали, що ви така мудра чоловік; але я би вас радили так: У мене можно

пити кільке подобає ся, але до доми, то таки треби взяти бодай одно літра. Бо від прибудке голова не буде вас болїти, а як не буде що на язико пустити, то буде вам таки скучне. Як скоро не маєте флєшку, то я може дати в своя; — розумієте?

Климко. Ну-ну, та вже якось-то буде коли так!...

Герш. Ну ходїть-же! Видите сами, що я не має час!

Климко. За пів години маєш мене у себе. Але як що зациганиш, то памятай, що борода і пейса на бідї. Бим так гунцвот був, що ти правду кажу! (Виходить, входить Катерина).

Ява 9.

Герш і Катерина.

Герш. За вовке помовке, а вовке ніроке вже лїзуть. Не давно були зо мною Клемку і так за вами поцоковали, — страх! Якби то були добри, якби Клемку не мали жінке! Якби зараз його нудили, щоби воно з вами женилось.

Катерина. От, далибісьте менї спокій.

Герш. Біме! Я не знає чого так смутне все ходите! Умерли чоловік, — дїтьке його хап! Є друга! — На його пляц можна собі вишукати такой хлопець як ляльку! Ви ніроке таке файну жіночку і за таке горбате пуцьвірке ви аж мираєте? — Фе! Встидайгесь за люди! (Співає):

Смутек люди забиває,
Тра забути нам його;
Бо до смутек ся чіпає,
Все хороби зло тото.

Смутек люди забиває,
Шайне личку в нім нема,
З него кождий ся встидає
І він ходить, як дурна.

Герш. Так, так Катеринки! Як будети лише сумувати і сумувати, то я вам каже з гора, що з вас ніц не буде. Ви пийте горіфка, кохайтесь не з рідка, а буде з вас файна кобітка. То що чоловік нема, то дурницю і байке! — Вам тепер треби дивити ся, щоби якось жило ся на сьвіт! — Зле я каже?

Катерина. Не о то мені ходить, але о то, що я вже в літах і того кого я би хотіла, не дивить ся на мене.

Герш. Чому не дивить ся? — Сліпий може?

Катерина. Ет!... що я з вами маю говорити?

Герш. Скажіть мені виразни, то я може щось і порадити буде вам. А як ви говорите по банти, то я не знає. Я не може знати через сьвенти анєлік, що під ваше серце кепить.

Катерина. Так Гершку: Як би хто на сьвіті трафив ся такий, що міг би з мене зробити молоду єще дівчину, то я не зналабим як йому відвдячитись за тоє.

Герш. А вам того конечни треби?

Катерина. Треба, бо приїде до моєї доньки дяк; а я бим хотіла, щоби він ліпший апетит дістав до мене як до неї. А як так не буде, то велика гризота мене чекає.

Герш. Ша! Я вже має до того способи! Моя сини довгі часи були ін Лємбрік, ін Вінер, ін Будапешт, ін Америку і воно там научили ся зробити з старий бабку такой діфчинке, якби доціре мали пєтнайцять роке. Але що я дістане за се?

Катерина. Дам корець жита.

Герш. На таке, шкода і амбарас робити. Воно брали і по пятьдесять риньске від така робота. Але ви бідненьке кобітки, то я йому буде просило, щоби взяти від вас лише половини; — добре так буде, як я каже?

Катерина. Половину як половину, але дві десятки дам і конець.

Герш. Не хоче багацьке з вами торговати ся, бо то на початок. Пристане я на ваше слови, але за моє пораде мусите бодай одно кірцю жита мені додати; — сиґіт?

Катерина. Та що вже буду з вами робити?

Герш. Ну, я іду по своя сини, а ви будьте ласкаві зачекати мала хвилючка. (Виходить).

Катерина (співає).

Ой, коби вишенька
Зацвила весною,
Ой, кобим старенька
Сталась молодою!...

Вже би на маєток
Я ся не дивила,
Як би хлопець гарний, —
Щебим полюбила!

Бо маєток, піна,
В воді ся минає;
Але гарний хлопець —
Серце проникає.

Ой, коби надія,
Хоть мене не звела,
Ой, кобиж я з того
Все була весела.

(Входить Герш, а за ним Хаскель).

Ява 10.

Катерина, Герш і Хаскель.

Герш. Слухай Хаскель! От сей во вдовицю, хотіли би бути молоде дзїфчинку. Я знає, що ти до того паяц, тому я тебе привели сюда. Роби так, щоби були — пікес-малахоцкес! а воно тобі буде за то заплатити — двайцять риньске як леду! — фаштайшст?

Хаскель. До такі жеч тшеба кшеслї, люб лафкі, а тут теґі німа. Я нє бедзї менчило єї як оно бендзї стаць, бо я слаби на ноґі; а такі роботи вимаґа бардзо длуґі час.

Катерина. Чекай! Тут недалеко мешкає один богач і я принесу. (хоче іти).

Герш (задержуючи). Не треби вам ходити! Ви знаетесь із всіляку біда і хтось вас може затримати на дорога. Я скоче сам, а ви тимчасом шукайте роши на задатек. (Виходить).

Катерина (вивязує з хустини і дає). На разї даю лише пять золотих, а пізнійше додам решту. Як удасть ся вам штука, то на причинок і курку не пожалую.

Хаскель. А які ви хцелї биць?

Катерина. Ябим хотіла бути дуже молоденькою і дуже файною.

Хаскель. Я нє розумім теґі! Я муше вєдзіць до які кольор ви маці ґуст, бо я моґі з вас робіць. — бльондинкі, шатинкі, червони, брунетне, дзубати і такі чарни як дзябелькі. Я вшистко потрафі, бо я до теґо сє училї.

Катерина. Так робіть: Лице щоби було біле як лебідь, а по середині не велички румянції. (Входить Герш несучи лавку).

Ява 11.

Тії і Герш.

Герш. Мусїли зложити кафції, бо не хотїли дати той паскідняк.

Хаскель (до Катерини). Проше сядаць тутай на лафке, а я зараз бендзі з вас робіць — пєнкни Катежини.

Катерина (усївши на лавці). Іно щобисьте довго не капарили, бо в мене тепер час рахований.

Хаскель. За пул ґодзїна бендзі ґотув. Алє як зачне юж робіць, то розмавяць анї пік! (Виймає пуделко, ставить на край лавки і характеризує).

Герш. А я буде дивитись, щоби яке дітьке сюда не лїзло!

Хаскель. Ґлови тшимаць спокойни! (Чути кроки).

Герш. Хаскель! — Перестань тота робота, бо якесь біда сюда чалапає! (Хаскель забирає свої річи і виходить. Герш дивить ся в сторону з відки має надійти Олекса, співає і плеще в долонї)

Їде, їде, хлоп! хлоп!
На конїке — гоп! гоп!
Їде без колеси,
Їде то Олекси!

Їде просто тутке,
Щось буде се чутке.
Щось нове несе,
Бо спішне іде.

Ява 12.

Тії і Олекса.

Герш. Що там чути Олекси? Давни я вас вже виділи. Я гадали, що певни ви слабу, або який велика кльопот на вас напали.

Олекса. От біда на сьвіті! Куда лише ухом пусти, ніде не чути гаразду, лише всюда біда аж вовком свище.

Герш. Чому має бути біда? Сей рік Боги дєкевати народилось тільке жито і пшеницю, що є від що жити і на два року.

Олекса. Є, але не кождому. От Юркова жінка нічого вже не потребує. Умерла і збулась всего клопоту і гаразду.

Герш. Умерли!... Ай-вай! ай-вай!... Таке були добре людини!... А що йому були? — не знаєте?

Олекса. Смерть була! А що би мало бути?

Герш (поцокуючи). Шкоди, шкоди такой жінке!

Олекса (побачивши Катерину). Вам певно Катерино і не снилось, що мельника нині в такій параді поведуть.

Катерина. В параді? — в якій?

Олекса. В такій, бо кажуть, що він вашого Максима задусив. Не знаю, чи і вам що не укропить ся з того?

Катерина. Мельника?... В параді?... — Ах! любий мій!... Ох! серце моє серце!... — Ах! горе-ж мені горе!... (Умлїває і паде на землю).

Герш (прискочивши, підносить). Ай бігайте борзи за води! Борзи! борзи! борзи! — Вода! вода! вода!

Олекса (вибігає і скоро вертаєть ся несучи в коновцї воду). А може закликати кого!

Герш. Не треби, не треби! (Пхає в коновку руку і хлюпає на Катерину). Ай-вай! — ай-вай!

— Коби хоць не мерли, бо пропали би мое праці. Ай-вай! ай-вай!...

Катерина (трохи очутила ся, отвирає очи). Гей, змилуйте ся добрі люди! — Нащо мене так водою обливаєте?

Герш. А, Боги дєкевати, Боги дєкевати, що ви вже трошку воскресло! Я гадали, що вже буде — ґепайґерт! Видите Катеринки! Як би не я, то щоби з вас були? (Витягає свою горівку і пхає її до уст). Пийте трошку горівочку, а зараз буде вам полекшити. (Олекса виходить).

Катерина (випивши горівку, встає на рівні ноги). Тепер приведіть мені свого сина і най кінчить діло зо мною.

Герш. Зараз, зараз! Мала хвилиночка з вами єще побуде, а потоми полече як пташки і зараз будуть сини. Ви знаєте! що в мене — айнс, цвай, драй! і вже все є на пляц.

Ява 13.

Тії, жандарм, много селян, парубки і дівчата.

Жандарм. Катерина Дурінь! — тут є?

Катерина. Тут! — або що?

Жандарм. Маю право арештувати.

Катерина. Сьвят Господи!... А то за що?

Один з людий. За те, щосьте з мельником чоловіка задусили. Дівчина Парася виділа все через вікно і посьвідчила в суді як було, тепер мусите за те відпокутувати.

Катерина (плачучи). Вороги мої вороги!... — Що я злого вам учинила?...

Жандарм. Ану! — бабо наперед!

Герш. Пані жандару! Не беріть мені сеся жінке, бо воно мені єще завинило пятнаціть риньске! (Катерина і жандарм виходять).

Хор (співає):

Ох! ох! ох!
Тай не люби двох!
Люби мужа і кохай,
Других собі не шукай,
Таких річий уникай,
За се кара — добре знай!
Ох! ох! ох!
Тай не люби двох!

(Заслона спадає).

КОНЕЦЬ.

